

Sveket mot västsaharierna

Större delen av den västsahariska befolkningen lever i flyktingläger i den algeriska öknen. Marocko ockuperar fyra femtedelar av landet, självständighetsrörelsen Polisario kontrollerar resten. En 40 år gammal låst konflikt som har hamnat i skymundan – varken krig eller fred.

Hur är stämningen bland människorna i flyktinglägren i öknen?

– Det är en situation där alla går och väntar på något annat. De unga som växer upp har inga minnen av kriget, det är det bara deras föräldrar som har. Vad de vet är att de fötts till något där det inte finns någon som helst framtid. De är arga, ledsna och frustrerade men samtidigt lugna i förhållande till sin situation. Men så kan det inte hålla på i evigheter.

Man lever i ett vakuum, den här delen av öknen är inte en plats där människor ska leva. Det enda sättet att överleva är att biståndsorganisationer fraktar ut mat och vatten, de kan inte odla. Det enda de är självförsörjande på är tegelstenar av lera som de bygger hus av, men leran smälter när det regnar och husen rasar samman.

Hur fungerar livet med skola och sjukvård i lägren?

– Barnen kan gå i skola upp till femte klass, sedan kan de plugga vidare i Algeriet och bo på internat. Men de får inte jobba där. För någon som utbildat sig till läkare återstår bara att åka tillbaka och arbeta i ett av sjukhusen i lägren och få nästan ingen lön alls. Biståndsmaten som delas ut är dels begränsad, dels är det nödmat som egentligen bara ska användas kort tid vid kris. Den är energirik men inte näringstät, så många är överviktiga men samtidigt undernärda, och anemier är vanliga. Lägren är välorganiserade och styrs av Polisario, men problemet är att man sitter fast där och inte kommer någonstans och inte kan förändra sin situation. Många upplever sig lurade av världssamfundet, av Marocko, av alla.

Hur är kvinnornas situation?

– Västsahariska kvinnor har en ganska stark ställning jämfört med många andra grupper i området, de har till exempel rätt att skilja sig. Och det finns en stark acceptans för att kvinnor ska delta i politiken. Men jämfört med under kriget när kvinnorna drev rörelsen, gick i byxor och körde bil, så finns det idag ingen anledning till att de ska delta.

Det finns inga jobb så det har blivit så att det är bättre att en tar hand om hemmet och det blir alltid kvinnorna. Deras världar har krympt och gamla traditionella värderingar kommer tillbaka. När allt omkring en krackelerar blir det viktigare att hålla koll på sina kvinnor, med heder och hur andra ser på en. Det är aldrig bra för kvinnor när en befolkning hamnar i den här sortens situation.

Har du något särskilt minne från dina resor till Västsahara?

– Jag tänker på Shaia Wall, en kvinna som är otrolig lugn och mild, som Skalman, trots att hon har femton olika engagemang på gång samtidigt. Hon tuffar på obevekligt trots att inget riktigt går hennes väg. Så är det för många, det är så det är att vara västsaharier på flykt. De kämpar på, för vad ska de annars göra?

Hon driver en icke-våldsorganisation i ett läger där majoriteten av befolkningen bara vill ha ett nytt krig så att de kommer ur den här skiten. Hon försöker utbilda barn i jämställdhet när jämställdheten går bakåt. Hon drev också en radiokanal men den slutade sändas. Hon kämpar på och har en otrolig drivkraft under den milda ytan.

Varför är konflikten så svårlöst?

– Det finns ett antal stormakter som blockerar konflikten, framför allt Frankrike och även Spanien och USA, även om det just nu är lite svårt att veta vad USA kommer att ha för roll. Frankrike har konsekvent förstört alla försök att komma vidare i frågan.

För deras del handlar det mycket om säkerhetspolitik och att

de vill ha Marocko som en stark allierad i området. För Spanien handlar det om fisket och naturresurser, och även om flyktingfrågan, eftersom Marocko har nyckeln till en stor migrationsrutt. Det handlar om många olika faktorer som spelar in och olika länder har olika skäl. Men det som alltid är konstant är att västсахarierna får stryka på foten.

Vad gör Sverige och varför erkänner vi inte Västsahara?

– Sverige hade en idé om att en erkännandepolitik skulle vara ett sätt att skaka om, men när man erkände Palestina visade det sig att man stod helt ensam och det blev inte alls de ringar på vattnet som man hade hoppats på.

Dessutom har det för Sverige blivit viktigare att hålla ihop EU och det är kopplat till flyktingfrågan. Sen ligger en del i ointresse. Man ser inte att det finns något att vinna på att erkänna.

Men vi ska också säga att Sverige är det enda land som talar till västсахariernas fördel, man gör ganska mycket även om man inte erkänner. Sverige arbetar för att dämpa i säkerhetsrådet och EU när Marocko försöker stärka sin position. Och Sverige är en stor biståndsgivare.

Vad tror du om framtiden för Västsahara?

– Jag är inte särskilt hoppfull. Jag ser inga tendenser till att man lyssnar till internationell rätt till exempel. Det går inte framåt någonstans. Det mest häpnadsväckande när vi pratade med FN:s generalsekreterares före detta personliga sändebud för Västsahara Christopher Ross, är att han tror att så länge den här politiska situationen kvarstår så är nya våldsamheter det enda som kan skaka om, att västсахarierna tar till vapen. Den analysen verkar många ha. Och det är inte särskilt hoppningivande.

Frågan är vad som händer om det sker? Man riskerar att göra hela regionen instabil om det bryter ut krig och då kommer man att få enorma mängder flyktingar och problem med terrorrekrytering och vapen som flödar. Det är mycket möjligt att man genom den politik som nu förs är på väg att skapa ett

mycket större problem.

Det som ändå ger hopp är att människorna är uppfinningsrika, smarta och roliga, det finns mycket galghumor. Man tuffar på trots omständigheterna, det finns enorma mänskliga resurser. Det är inte människorna det är fel på, utan på deras ledare och på storpolitiken.

Intervju med journalisten Anna Roxvall som tillsammans med fotografen Johan Persson besökt Västsahara och flyktinglägren många gånger.

Text: Helena Östlund

Bild: Johan Persson

FAKTA:

Ockuperat land

Konflikten i Västsahara har pågått sedan 1975 då kolonialmakten Spanien drog sig tillbaka. Den väpnade rörelsen Polisario kämpade för självständighet men grannländerna Marocko och Mauretanien ockuperade marken. Det ledde till ett 16 år långt krig med Marocko som lade under sig 80 procent av landytan. 1991 slöts en vapenvila där västsaharierna lovades en folkomröstning om sin framtid men så skedde aldrig.

Majoriteten av den västsahariska befolkningen, 175 000 personer lever i flyktingläger i Algeriet. Cirka 10 000 bor i det Polisariokontrollerade området. Många lever också i det av Marocko ockuperade området, men dem vet man inte så mycket om eftersom Marocko anser att det inte finns några västsaharier.

Att svika ett folk

Journalisten Anna Roxvall och fotografen Johan Persson har besökt Västsahara många gånger och berättar i sin nyutkomna bok *Att svika ett folk* om hur människor lever i det ockuperade landet och om bakgrunden till, och spelet kring konflikten. De har skapat ett eget bokformat med lika mycket foto som text eftersom de vill berätta mycket i bilder.